

Riktlinjer för utbildning och examination på forskarnivå

Vid Linköpings universitet (LiU) bedrivs utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. I detta dokument återges **nationella regler** i form av lagar och förordningar som gäller nationellt för utbildning på forskarnivå följt av de **lokala regler** som gäller vid LiU.

Det regelverk som detta dokument utgår ifrån återfinns främst i högskolelagen (1992:1434, HL) och högskoleförordningen (1993:100, HF). Andra lagar och förordningar som det refereras till i detta dokument är: diskrimineringslagen (2008:567) och förvaltningslagen (2017:900).

De lokala reglerna bygger på de nationella lagarna och förordningarna och beskriver hur dessa ska tillämpas. Riktlinjerna innehåller inte någon fullständig redogörelse för samtliga bestämmelser som gäller för utbildning och examination på forskarnivå, utan de är begränsade till de frågor för vilka LiU har bedömt att det behövs kompletterande universitetsgemensamma riktlinjer. Vid LiU har fakulteterna och området Utbildningsvetenskap det övergripande ansvaret för forskarutbildningens kvalitet, effektivitet, uppläggning, studieplaner och handledning. Fakulteterna och området Utbildningsvetenskap kan inom ramen för högskoleförfattningarna och dessa riktlinjer utfärda kompletterande riktlinjer och rutiner.

Referenser till aktuella författningar och andra viktiga dokument som gäller forskarutbildning finns sist i detta dokument.

Innehåll

Riktlinjer för utbildning och examination på forskarnivå	1
Innehåll	2
1 Bakgrund	3
1.1 Begreppen doktorand och student	3
1.2 Examination på forskarnivå.....	3
1.3 Kvalitetsarbete	3
1.4 God forskningssed	4
1.5 Fusk eller plagiat vid examination av forskarutbildningskurser	4
2 Allmänna bestämmelser.....	5
2.1 Inrättande och avveckling av forskarutbildningsämne	5
2.2 Allmän studieplan	6
2.3 Individuell studieplan.....	7
2.4 Forskarutbildningskurser och andra poänggivande moment	9
2.5 Antagning till utbildningen, studiefinansiering och förlängning av utbildningstid	9
2.6 Arbetsinnehåll vid sidan av forskarutbildning	11
2.7 Beaktande av tid för doktorandinflytande.....	12
3 Handledare, examiner, opponent och betygsnämnd.....	13
3.1 Examinators uppgifter vid examination av forskarutbildnings-kurs eller andra poänggivande moment eller prov som ingår i forskarutbildningen.....	13
3.2 Betygssystem och betygsskalor.....	14
3.3 Handledning och övriga resurser	14
3.4 Indragning av handledning och andra resurser	16
3.5 Examination av licentiatuppsats	17
3.6 Disputation och betyg på doktorsavhandling.....	19
3.7 Protokoll för licentiatseminarium och disputationsprotokoll	20
3.8 Omprövning (ändring) av betygsbeslut	21
4 Mer information	23

1 Bakgrund

1.1 Begreppen doktorand och student

En studerande på utbildning på forskarnivå benämns i detta dokument som *doktorand* medan benämningen *student* används i flera av de generella skrivningarna om utbildning i HL och HF. Även dessa generella skrivningar kan vara tillämpliga för doktorander om det inte särskilt specificerats att de enbart gäller utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Termen *doktorand* används även för forskarstuderande som antagits till licentiatexamen. Termen doktorand avser således samtliga forskarstuderande som är antagna till forskarutbildning.

1.2 Examination på forskarnivå

Utbildning på forskarnivå kan leda till två examina med olika omfattning: licentiatexamen och doktorsexamen. LiU har inte tillstånd att utfärda konstnärlig examen.

Med examination avses allt slutligt ställningstagande till utbildningsprestationer. Examination är både myndighetsutövning och ett led i doktorandens lärandeprocess. För att examinationen ska vara rättssäker är det viktigt att det finns tydliga regler. All examination ska genomföras med hög kvalitet och god rättssäkerhet. Begreppet rättssäkerhet bör förstås som "förutsebarhet i rättsliga angelägenheter".¹ Villkoren för att rättssäkerhet ska anses råda är att det finns klara regler som är publicerade och tillämpas lojalt och korrekt.

Av diskrimineringslagen följer att det vid undervisning och examination råder förbud mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 4 § samt 2 kap. 5 och 6 §§). Detta måste beaktas vid utformning av undervisning samt vid utformning av regler för bedömningar och kursplaner.

1.3 Kvalitetsarbete

Av 1 kap. 4 § HL framgår att verksamheten ska avpassas så att en hög kvalitet nås i utbildningen och forskningen. Vidare framgår att de tillgängliga resurserna ska utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten och att

¹ Frändberg, Åke (2000). Om rättssäkerhet. *Juridisk tidskrift* 2000-01, s. 269-280.

kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna.

1.4 God forskningssed

Enligt 1 kap. 3 a § HL ska vetenskapens trovärdighet och god forskningssed värnas i högskolornas verksamhet. I lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning finns bestämmelser om forskares och forskningshuvudmäns ansvar för att forskning utförs i enlighet med god forskningssed och om att en särskild nämnd ska pröva frågor om oredlighet i forskning. LiU ska själv pröva andra misstänkta avvikelser från sådan sed än de som ska prövas av den särskilda nämnden (jmf 1 kap. 17 § HF). LiU har särskilda riktlinjer för hantering av avvikelser från god forskningssed.

1.5 Fusk eller plagiat vid examination av forskarutbildningskurser

Om fusk eller plagiat misstänks vid examination av forskarutbildningskurser kan ärendet komma att anmälas till disciplinnämnden vid LiU eftersom doktoranden är en student som omfattas av bestämmelserna om disciplinära åtgärder i 10 kap. HF.

2 Allmänna bestämmelser

2.1 Inrättande och avveckling av forskarutbildningsämne

Nationella regler

Ett universitet och en högskola som får utfärda examina på forskarnivå ska besluta om ämnen som utbildning på forskarnivå ska anordnas i. (6 kap. 25 § HF)

Lokala regler

Inrättande av forskarutbildningsämne eller inriktning

Vid beslut att inrätta ett ämne eller inriktning för utbildning på forskarnivå ska följande villkor vara uppfyllda:

- Det ska finnas en forskningsmiljö där aktiv forskning och seminarieverksamhet av god kvalitet bedrivs som är relevant i förhållande till utbildningen.
- Det ska finnas handledarresurser och övriga resurser som krävs för utbildningens genomförande. Handledare ska ha relevant ämneskompetens och pedagogisk kompetens för att handleda doktorander.
- Ämnesbenämningen och i förekommande fall inriktningen, på svenska och på engelska, ska ge tydlig information om dess hemvist i förhållande till såväl nationell standard (SCB:s forskningsämnen)² som till internationell praxis.

Nedläggning av forskarutbildningsämne

Med nedläggning av forskarutbildningsämne avses att ämnet upphör eller att innehållet ändras väsentligt. Följande riktlinjer beskriver hur nedläggning av ett forskarutbildningsämne och i förekommande fall en inriktning, ska ske:

- Det ska göras en konsekvensanalys rörande dels vilka kompetensmässiga, ekonomiska och personella följder en nedläggning av ämnet medför för berörda institutioner och annan verksamhet, dels hur kvaliteten i utbildningen säkerställs för de doktorander som finns antagna inom ämnet.
- En motivering till nedläggningen av ämnet ska alltid finnas med i beslutet.
- Nedläggning innebär att ingen nyantagning av doktorander sker.

² Standard för svensk indelning av forskningsämnen, 2016. Universitetskanslersämbetet.

2.2 Allmän studieplan

Nationella regler

För varje ämne som utbildning på forskarnivå anordnas i ska det finnas en allmän studieplan. (6 kap. 26 § HF)

I en allmän studieplan ska följande anges:

- det huvudsakliga innehållet i utbildningen,
- krav på särskild behörighet och
- de övriga föreskrifter som behövs. (6 kap. 27 § HF)

Lokala regler

Utöver det som en allmän studieplan ska innehålla enligt de nationella reglerna ska en allmän studieplan vid LiU även innehålla:

- ämnets benämning på svenska och engelska, samt eventuella inriktningar inom ämnet (SCB-kod, 5-siffernivå),
- det huvudsakliga upplägget av utbildningen,
- benämning(ar) på den eller de examina som utbildningen leder fram till,
- hänvisa till målen för examen enligt examensordningen (bilaga 2 till HF) med eventuella lokala preciserade krav för ämnet,
- omfattningen av doktorsavhandlingen (vid licentiatexamen, licentiatuppsatsen) angett i högskolepoäng,
- omfattningen av andra delar som ingår i utbildningen (kurser och andra poänggivande moment, såväl obligatoriska som valbara), vilka tillsammans med avhandlingen (vid licentiatexamen, uppsatsen) ska motsvara utbildningens totala omfattning,
- bestämmelser om den betygsskala som tillämpas (se punkt 3.2),
- information om det finns krav på, eller en möjlighet, att avlägga en licentiatexamen eller motsvarande för doktorand antagen till en doktorsexamen,
- bestämmelser om när den allmänna studieplanen eller en ändring av den ska träda i kraft och börja tillämpas, samt
- de övergångsbestämmelser som behövs.

Doktoranden antas till den vid tidpunkten för antagningen senast fastställda allmänna studieplanen.

2.3 Individuell studieplan

Nationella regler

För varje doktorand ska det upprättas en individuell studieplan. Planen ska beslutas efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare. Planen ska innehålla:

- högskolans och doktorandens åtaganden och
- en tidsplan för doktorandens utbildning.

Den individuella studieplanen ska regelbundet följas upp och efter samråd med doktoranden och hans eller hennes handledare ändras av högskolan i den utsträckning som behövs. Utbildningstiden får förlängas bara om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan vara ledighet på grund av sjukdom, ledighet för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet. (6 kap. 29 § HF)

Lokala regler

Innehåll

Utöver det som en individuell studieplan ska innehålla enligt de nationella reglerna ska en individuell studieplan vid LiU även innehålla:

- doktorandens namn och personnummer,
- ämne och uppgift om allmän studieplan,
- datum för beslut om fastställande och för eventuella revideringar,
- uppgifter om hur finansieringen av doktorandens försörjning är planerad (se vidare under punkt 2.5),
- handledarnas namn och ansvarsfördelningen mellan dem,
- planeringen av och formerna för handledningen, lämpligen med angivande av antal handledningstimmar per termin, (se vidare under punkt 3.3),
- uppgifter om genomförande av karriärsamtal som beaktar karriärval såväl inom som utanför akademien,
- tillgång till arbetsplats och övriga resurser,
- planering för spridning av resultat under forskarutbildningen (exempelvis publiceringsstrategi, seminarier, konferenser),
- en övergripande beskrivning om hur examensmålen (bilaga 2 till HF) kommer att uppfyllas under utbildningen,
- uppgifter om obligatoriska och valbara kurser och andra poänggivande moment eller andra aktiviteter som planeras ingå i utbildningen,
- uppgift om annat arbetsinnehåll, exempelvis undervisning samt dess omfattning och relation till utbildningen,
- om eventuell högskolepedagogisk utbildning ska poängsättas som en del av utbildningen,

- vilken betydelse tillgodoräknande av utbildningsmoment som genomförts före antagning till forskarutbildningen får för nettostudietiden,
- vad som i övrigt behövs för att utbildningen ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt (såsom inplanering av olika seminarium för att följa avhandlingsarbetet exempelvis halvtidsseminarium, slutseminarium etc.).

Progressionen i relation till måluppfyllelse och tidplanen är viktiga för att både doktoranden och handledarna ska kunna bilda sig en uppfattning om mer stöd krävs för att doktoranden ska kunna uppfylla sina åtaganden eller om resurser ska dras in, samt för att göra en bedömning av hur studierna fortskrider.

Beslut om individuell studieplan

Den individuella studieplanen ska upprättas så snart som möjligt efter beslut om antagning och fastställas senast två månader efter det att doktoranden påbörjat sina studier. Beslutet om en individuell studieplan förutsätter samråd med doktoranden och handledarna men lärosätet har det yttersta ansvaret för att en individuell studieplan upprättas och fastställs även om doktoranden inte medverkar.³ För det fall en doktorand inte samtycker till den individuella studieplanen bör detta framgå av studieplanen, till exempel genom en notering om att samråd har skett men att doktoranden inte samtycker till innehållet.

Uppföljning och revidering

Den individuella studieplanen ska som huvudregel följas upp och revideras minst en gång per år eller mer frekvent vid behov exempelvis om tidsplanen för doktoranden ändras. Uppföljningen av en individuell studieplan förutsätter samråd med doktoranden och handledarna men lärosätet har det yttersta ansvaret för att en individuell studieplan följs upp och revideras. Detta gäller även för doktorander som inte är aktiva, inte medverkar i uppföljningen eller inte godkänner förslaget till reviderad studieplan. För det fall en doktorand inte samtycker till en reviderad studieplan bör detta framgå av studieplanen, till exempel genom en notering om att samråd har skett men att doktoranden inte samtycker till innehållet. Om uppföljning skett under flera år utan att doktoranden medverkat kan fortsatt uppföljning ske med glesare tidsintervall och det kan övervägas om handledning och andra resurser ska dras in (se avsnitt 3.4).

Uppföljningen är ett verktyg för såväl universitetet som doktoranden för att se om studierna fortskrider som planerat, eller om någon förändring behöver göras

³ Se Universitetskanslersämbetets beslut 2014-02-26 (reg. nr 31-475-13). *Upprättande av en individuell studieplan och byte av handledare i utbildning på forskarnivå.*

avseende doktorandens eller universitetets åtaganden. Vid uppföljningen ska det dokumenteras hur doktorandens genomförda eller planerade aktiviteter i forskarutbildningen knyter an till högskoleförordningens examensmål, till exempel om ett mål eller delar av ett mål har uppnåtts. Uppföljningen ska resultera i ett beslut om att fastställa en reviderad individuell studieplan. Prefekten eller motsvarande vid den institution som antagit doktoranden har ansvaret för uppföljningen och att det finns rutiner för detta.

2.4 Forskarutbildningskurser och andra poänggivande moment

Lokala regler

Både forskarutbildningskurser och andra poänggivande moment ska bidra till att utbildningens mål uppnås. Forskarutbildningskurser och andra poänggivande moment ska examineras och betygsättas. För forskarutbildningens obligatoriska kurser bör det finnas en fastställd kursplan. Fastställande och revideringar av kursplan bör ske senast åtta veckor före kursstart. En kursplan för en forskarutbildningskurs vid LiU bör innehålla:

- kursens nivå,
- antal högskolepoäng,
- lärandemål,
- en beskrivning av det huvudsakliga innehållet i kursen,
- formerna för bedömning av doktorandernas prestationer,
- betygsskala (se punkt 3.2),
- bestämmelser om förekomst och former för obligatoriska moment,
- bestämmelser om det är möjligt att ersätta ett obligatoriskt moment med en annan uppgift,
- i förekommande fall bestämmelser om att en kurs helt eller delvis examineras på annat språk än svenska,
- bestämmelser om när en kursplan eller en ändring av den ska träda i kraft och börja tillämpas, samt
- de övergångsbestämmelser som behövs.

2.5 Antagning till utbildningen, studiefinansiering och förlängning av utbildningstid

Nationella regler – tillträde och utbildningstid

Till utbildning på forskarnivå får endast så många doktorander antas som kan erbjudas handledning och godtagbara studievillkor i övrigt och som har studiefinansiering enligt 36 §. (7 kap. 34 § HF)

Till utbildning på forskarnivå får högskolan anta sökande som anställs som doktorand. Högskolan får även anta en sökande som har någon annan form av studiefinansiering, om högskolan bedömer att

- 1.) finansieringen kan säkras under hela utbildningen och
- 2.) den sökande kan ägna så stor del av sin tid åt utbildningen att den kan slutföras inom fyra år när det gäller licentiatexamen eller konstnärlig examen och åtta år när det gäller doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. (7 kap. 36 § första stycket HF)

En anställning som doktorand ska avse arbete på heltid. Om en doktorand begär det, får anställningen avse arbete på deltid, dock lägst 50 procent av heltid. (5 kap. 3 a § HF)

En anställning som doktorand ska gälla tills vidare, dock längst till en viss tidpunkt och aldrig för längre tid än ett år efter avlagd doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. – Den första anställningen får gälla högst ett år. Anställningen får förnyas med högst två år i taget. – En person får vara anställd som doktorand under sammanlagt högst åtta år. Den sammanlagda anställningstiden får dock inte vara längre än vad som motsvarar utbildning på forskarnivå på heltid under fyra år. Vid studier som ska avslutas med licentiatexamen eller konstnärlig licentiatexamen får den sammanlagda anställningstiden inte vara längre än vad som motsvarar utbildning på forskarnivå på heltid under två år. Från dessa tider ska avräkning göras för den studietid då doktoranden inte har varit anställd som doktorand. – Den sammanlagda anställningstiden får dock vara längre än vad som anges i tredje stycket, om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara ledighet på grund av sjukdom, ledighet för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet. (5 kap. 7 § HF)

En doktorands sammanlagda utbildningstid (och anställningstid för en doktorand som är anställd som doktorand) får förlängas om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara ledighet på grund av sjukdom, ledighet för tjänstgöring inom totalförsvaret eller för förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer och studentorganisationer eller föräldraledighet. (Detta framgår av 5 kap. 7 § och 6 kap. 29 § HF).

Nationella regler – studiefinansiering stipendium

En doktorand vars studiefinansiering består av stipendium ska efter ansökan anställas som doktorand senast när det enligt den individuella studieplanen återstår en utbildningstid som motsvarar tre års utbildning på forskarnivå på heltid som avses leda till doktorsexamen eller konstnärlig doktorsexamen. Detta gäller dock inte om rektorn har beslutat att dra in doktorandens resurser enligt 6 kap. 30 §. (5 kap. 4 § HF)

En doktorand vars studiefinansiering består av stipendium behöver inte anställas enligt 4 § om stipendiet lämnas inom ramen för

- 1.) ett bistånds- och kapacitetsuppbyggnadsprogram där stipendier utgör vedertagen finansieringsform med skäliga stipendievillkor och den antagande högskolan har insyn i dessa villkor och i hur stipendiet betalas ut, eller
- 2.) ett av Europeiska unionen finansierat program eller andra samarbeten, där stipendier med skäliga stipendievillkor utgör en vedertagen finansieringsform och där krav på finansiering genom anställning blir ett hinder för den antagande högskolans medverkan. (5 kap. 4 a § HF)

Lokala regler

Följande studiefinansieringsmöjligheter finns vid LiU:

- Doktorandanställning vid LiU.
- Annan anställning än doktorandanställning vid LiU.
- Externfinansierad doktorand som genomgår utbildningen inom ramen för en anställning hos en annan arbetsgivare än högskolan.
- Stipendium.

När studiefinansieringen inte består av doktorandanställning ska det framgå av finansieringsplanen vilken social trygghet i händelse av exempelvis sjukdom eller föräldraledighet som är förknippad med den aktuella studiefinansieringen. För doktorander med stipendiefinansiering finns till exempel en särskild försäkring. (se 1 kap. 11 c § HF)

När studiefinansieringen är stipendium ska tilldelningsbeslut, avtal eller motsvarande bifogas som underlag inför beslut om antagning. När studiefinansieringen är anställning hos annan arbetsgivare än LiU (till exempel vid avtalsreglerade samarbeten med andra högskolor som saknar examenstillstånd för utbildning på forskarnivå eller arbetsgivare som ger sina anställda möjlighet att genomföra forskarutbildning inom ramen för sin anställning) ska avtal eller överenskommelse upprättas och bifogas som underlag inför beslut om antagning.

Institutionen ska halvårsvis rapportera om försörjning och aktivitet i Ladok (för vidareanmälan till Statistiska centralbyrån, SCB) för samtliga doktorander.

2.6 Arbetsinnehåll vid sidan av forskarutbildning

Nationella regler

Den som är anställd som doktorand ska främst ägna sig åt sin egen utbildning. – En anställd får dock i begränsad omfattning arbeta med utbildning, forskning, konstnärlig forskning och administration. Sådant arbete får, innan doktorsexamen

eller konstnärlig doktorsexamen har avlagts, inte omfatta mer än 20 procent av full arbetstid. (5 kap. 2 § HF)

Lokala regler

Omfattningen och det huvudsakliga innehållet i sådana arbetsuppgifter som utförs vid sidan av forskarutbildningen ska anges i den individuella studieplanen och får maximalt uppgå till 20 procent av heltid fördelat över studietiden. Sådana arbetsuppgifter ger motsvarande förlängning av utbildningstiden och anställningstiden.

Doktorander som undervisar inom utbildning på grundnivå eller avancerad nivå ska ha genomgått eller under samma termin påbörjat, inledande högskolepedagogisk utbildning eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper.

2.7 Beaktande av tid för doktorandinflytande

Nationella regler

Studenterna skall ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. – Högskolorna skall verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. (1 kap. 4 a § HL)

Lokala regler

För doktorander som utses till representanter i olika beredande och beslutande organ inom LiU, kan det bli aktuellt med förlängning av utbildningstiden och anställningstiden.⁴ Doktoranden ansöker om förlängd tid hos prefekten.

Institutionen har rätt att erhålla kompensation för kostnaderna för en förlängning av utbildnings- eller anställningstiden. Begäran om sådan kompensation ska ställas till HR-direktören, som för detta ändamål får belasta kontot för fackligt arbete.

Doktorand som får tillgodoräkna tid för representationsuppdrag inom ramen för doktorandtjänsten ska dock inte samtidigt ha rätt till förlängd utbildnings- eller anställningstid.

⁴ Se Beslut om ersättning till student- och doktorandrepresentanter, (dnr LiU-2021-04918).

3 Handledare, examinerator, opponent och betygsnämnd

3.1 Examinerators uppgifter vid examination av forskarutbildningskurs eller andra poänggivande moment eller prov som ingår i forskarutbildningen

Nationella regler

Betyget [på prov som ingår i utbildning på forskarnivå] ska bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator). (6 kap. 32 § andra stycket HF)

En examinerator ska agera sakligt och opartiskt vid handläggning av betygsärenden och måste beakta eventuella jävsgrunder. (jämför 16–18 §§ FL)

Lokala regler

Vem som får utses till examinerator

En examinerator inom utbildning på forskarnivå ska ha anställning som lärare vid LiU i enlighet med anställningsordningen.⁵ Examineratorer för prov som ingår i utbildning på forskarnivå ska minst ha en doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens.

För utbildningsmoment där inte särskild examinerator är utsedd, är huvudhandledaren examinerator. För fall där detta inte är möjligt eller lämpligt för huvudhandledaren att vara examinerator kan forskarutbildningsstudierektorn (FUS) ha denna uppgift.

En examinerator som har sin huvudsakliga anställning vid annan högskola och där innehar en lärartjänst samt har en doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens, kan endast utses till examinerator om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan vara att kompetensen som efterfrågas saknas inom LiU.

Examinerators uppgifter

Examinatorn måste ha god kompetens inom ämnesområdet och god kännedom om kursens innehåll och doktorandernas prestationer.

⁵ Anställningsordning för Linköpings universitet.

Examinator kan besluta om alternativa examinationsformer för en doktorand med varaktig funktionsnedsättning. Doktoranden ska ges ett likvärdigt examinationsalternativ jämfört med en doktorand utan funktionsnedsättning.

Examinator ska vid alla former av examination övertyga sig om den enskilde doktorandens prestation. Inför sitt slutliga ställningstagande kan examinator inhämta underlag från andra berörda personer.

3.2 Betygssystem och betygsskalor

Nationella regler

Prov som ingår i utbildning på forskarnivå ska bedömas enligt det betygssystem som högskolan föreskriver. (6 kap. 32 § första stycket HF)

Högskolan får meddela föreskrifter om det betygssystem som ska användas och om disputationen och betygssättningen i övrigt. (6 kap. 35 § HF)

Lokala regler

Vilken betygsskala som används ska anges i den allmänna studieplanen och bör även anges i kursplanen, för de fall där det finns en kursplan. Vid LiU används en tvågradig betygsskala för bedömning av forskarutbildningskurser, bedömning av licentiatuppsats samt bedömning av doktorsavhandling: Betygen godkänd (G) och underkänt (U).

3.3Handledning och övriga resurser

Nationella regler

Till utbildning på forskarnivå får endast så många doktorander antas som kan erbjudas handledning och godtagbara studievillkor i övrigt och som har studiefinansiering enligt 36 §. (7 kap. 34 § HF)

För varje doktorand ska det utses minst två handledare. En av dem ska utses till huvudhandledare. Doktoranden har rätt till handledning under utbildningen så länge inte rektor med stöd av 6 kap. 30 § HF beslutar om något annat. – En doktorand som begär det ska få byta handledare. (6 kap. 28 § HF)

Lokala regler

En huvudhandledare och minst en biträdande handledare ska utses för doktoranden. Huvudhandledaren ska uppfylla följande krav:

- 1.) Inneha en läranställning vid LiU som bedöms kunna fortgå under hela utbildningstiden för doktoranden,
- 2.) vara docent eller ha motsvarande kompetens inom relevant ämnesområde, och

- 3.) ha genomgått forskarhandledarutbildning eller kunna uppvisa motsvarande kompetens.

Undantag avseende kravet på läraranställning för huvudhandledare får göras i följande fall.

- 1.) Om huvudhandledarens anställning vid LiU upphör före den tidpunkt doktoranden avlägger sin examen på forskarnivå. I sådana fall får huvudhandledaren fortsätta att vara huvudhandledare till dess att doktoranden avlägger sin examen. En rekommenderad praxis är att det inte bör vara mer än ett år kvar till disputation.
- 2.) Om doktoranden deltar i en nationell forskarskola inom vilken flera universitet och högskolor samverkar genom avtal. En huvudhandledare som har sin huvudsakliga tjänstgöring vid annan högskola kan utses under förutsättning att han eller hon där innehar en läraranställning.
- 3.) Inom klinisk forskning får regionanställda vid en enhet som är upplåten för medicinsk forskning och utbildning vid LiU utses till huvudhandledare.
- 4.) Om det finns synnerliga skäl. Synnerliga skäl kan exempelvis vara brist på kompetens vid LiU på grund av hastigt ändrade omständigheter.

Biträdande handledare ska ha avlagt doktorsexamen eller ha motsvarande vetenskaplig kompetens. Biträdande handledare får inneha en läraranställning vid ett annat lärosäte eller vara anställd i exempelvis en region eller i ett företag. Ytterligare kompetenskrav på handledare anges, i förekommande fall, i fakulteternas och området för Utbildningsvetenskaps kompletterande riktlinjer.

Samtliga doktorander, oavsett studiefinansiering, har rätt till handledning och godtagbara studievillkor i övrigt i enlighet med högskoleförordningen. Detta innebär bland annat att doktoranden ska ha tillgång till universitetsbibliotekets resurser, arbetsplats, dator, telefon och universitetsanknutet e-postkonto.⁶ Institutionen ansvarar för att doktoranden får tillgång till handledning och övriga godtagbara studievillkor, liksom till övriga resurser som krävs för att doktoranden ska ha möjlighet att uppnå examensmålen och i övrigt kunna genomföra sin utbildning. Ansvaret inkluderar att ge information till doktoranden om utbildningen, liksom om forskning och seminarieverksamhet samt om den studiesociala miljön som doktoranden kommer att befinna sig i under utbildningen.

⁶ Speciella avtal kan upprättas för doktorander som har sin huvudsakliga arbetsplats vid en region, kommun eller ett företag.

Senast en månad efter att utbildningen har påbörjats ska handledare vara utsedda. Vid val av huvudhandledare och biträdande handledare ska jämställdhetsaspekter beaktas.

3.4 Indragning av handledning och andra resurser

Nationella regler m.m.

Indragning och återerhållande av rätt till handledning och andra resurser

Om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden enligt den individuella studieplanen, ska rektor besluta att doktoranden inte längre ska ha rätt till handledning och andra resurser för utbildningen. Innan ett sådant beslut fattas ska doktoranden och hans eller hennes handledare ges möjlighet att yttra sig. Prövningen ska göras på grundval av deras redogörelser och annan utredning som är tillgänglig. Vid bedömningen ska det vägas in om högskolan har fullgjort sina egna åtaganden enligt den individuella studieplanen. Beslutet ska vara skriftligt och motiverat. – Resurserna får inte dras in för den tid då doktoranden är anställd som doktorand eller får utbildningsbidrag för doktorander. (6 kap. 30 § HF)

Om resurserna för utbildningen har dragits in enligt 30 § kan doktoranden, efter ansökan hos rektor, få tillbaka sin rätt till handledning och andra resurser. Doktoranden måste då genom att visa upp ett tillkommande studieresultat av beaktansvärd kvalitet och omfattning eller på något annat sätt göra sannolikt att han eller hon kan fullgöra sina återstående åtaganden enligt den individuella studieplanen. (6 kap. 31 § HF)

Rektor får inte delegera beslut enligt 30 och 31 §§. (6 kap. 36 § HF)

Förlängning av utbildningstid och anställningstid

Den sammanlagda anställningstiden för en doktorand får vara längre än vad som normalt gäller om det finns särskilda skäl. (Jämför 5 kap. 7 § fjärde stycket HF)

Utbildningstiden för en doktorand får bara förlängas om det finns särskilda skäl. (Jämför 6 kap. 29 § andra stycket HF)

En doktorands rätt till handledning och andra resurser kvarstår till dess att rektor beslutat om indragning enligt 6 kap. 30 § HF, även om både anställningstiden och utbildningstiden gått ut.⁷

⁷ Högskoleverkets beslut den 19 augusti 2009, reg.nr 31-1650-09.

Lokala regler

Hantering av ärenden om indragning av rätt till handledning och andra resurser

Ett ärende rörande indragning av rätten till handledning och andra resurser initieras av fakultets- eller områdesstyrelse, eller den funktion på fakultets- eller områdesnivå som styrelsen delegerat uppgiften till, genom anmälan till rektor. Ärendet ska utredas på fakultets- respektive områdesnivå. När utredningen är klar ska fakulteten eller området föredra ärendet för rektor, som fattar beslut.

För att avgöra om en doktorand i väsentlig utsträckning åsidosätter sina åtaganden krävs en detaljerad dokumentation i den individuella studieplanen. Doktoranden ska även ges möjlighet att yttra sig. Det krävs en sammanhängande redogörelse över händelseförloppet enligt följande:

- En beskrivning av progressionen i utbildningen.
- Dokumentation som tydligt visar att LiU kommunicerat med doktoranden vad han eller hon förväntas göra och inom vilken tidsram.
- Att LiU har varit tydlig i förhållande till doktoranden rörande konsekvenserna för fortsatta resurser för forskarutbildningen.
- Vilka åtgärder LiU har vidtagit för att komma till rätta med situationen.
- Att LiU har uppfyllt sina åtaganden enligt den individuella studieplanen.

Ett ärende där en doktorand har fått indragna resurser och ansökt om att få tillbaka sin rätt till handledning och andra resurser, ska utredas på fakultets- eller områdesnivå. När utredningen är klar ska fakulteten eller området föredra ärendet för rektor, som fattar beslut.

3.5 Examination av licentiatuppsats

Nationella regler

För licentiatexamen ska doktoranden ha fått en vetenskaplig uppsats om minst 60 högskolepoäng godkänd. (bilaga 2 till HF)

Betyget [på prov som ingår i utbildning på forskarnivå] ska bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator). (6 kap. 32 § HF)

Lokala regler

Granskning inför framläggning av licentiatuppsats

En licentiatuppsats ska ha granskats inför framläggningen, exempelvis vid ett seminarium. Granskningen omfattar också en plagieringskontroll. Resultatet

granskas av handledaren tillsammans med doktoranden som en del i arbetet med att färdigställa licentiatuppsatsen.⁸

Språk och sammanfattning

En licentiatuppsats kan skrivas på svenska, engelska, franska eller tyska. En licentiatuppsats som är skriven på svenska ska ha en sammanfattning på engelska och vice versa. Om uppsatsen är skriven på franska eller tyska, ska det finnas en sammanfattning både på svenska och på engelska. Ytterligare språk som en licentiatuppsats kan skrivas på anges, i förekommande fall, i fakulteternas och området för Utbildningsvetenskaps kompletterande riktlinjer.

Offentliggörande och examination av licentiatuppsats

Examination av en licentiatuppsats sker i samband med ett offentligt utlyst licentiatseminarium. Licentiatuppsatsen ska finnas tillgänglig minst tre veckor innan seminariet. Dessa tre veckor bör infalla under terminstid.

Till ett licentiatseminarium ska det utses en examinator. Den som varit handledare får inte utses till examinator. Även en opponenter och andra sakkunniga kan utses.

Examinator ska göra ett enskilt övervägande och fatta ett betygsbeslut. Examinatorn kan dessförinnan inhämta huvudhandledarens samt eventuell opponenter och andra sakkunnigas synpunkter.

Examinator, eventuell opponenter samt andra sakkunniga ska samtliga inneha doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens. Ytterligare kompenskrav på examinator och eventuella sakkunniga anges, i förekommande fall, i fakulteternas och området för Utbildningsvetenskaps kompletterande riktlinjer.

Tid och plats för framläggning av licentiatuppsats

Framläggningen av licentiatuppsatsen bör äga rum under terminstid, under svensk kontorstid och i en lokal vid LiU. Examinator och respondent ska normalt delta på plats. Om opponenter eller andra sakkunniga är utsedda kan dessa delta på distans via videokonferens eller motsvarande om detta bedöms som lämpligt. Vid särskilda skäl kan även examinator och respondent delta på distans via videokonferens eller motsvarande. Särskilt skäl kan exempelvis vara omständigheter som omöjliggör nationella eller internationella resor.

⁸ Jämför med beslut från Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof, dnr 3.1-20/0042), som gällde kvalitetsgranskning av ett avhandlingsmanus vid ett slutseminarium vid ett universitet. I beslutet konstaterar Npof att det gällde en presentation av arbetsmaterial inför en kommande publicering och bedömde att det inte kunde vara plagiering.

3.6 Disputation och betyg på doktorsavhandling

Nationella regler

För doktorsexamen ska doktoranden ha fått en vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling) om minst 120 högskolepoäng godkänd. (bilaga 2 till HF)

Doktorsavhandlingen ska ha försvarats muntligen vid en offentlig disputation. Vid disputationen ska det finnas en opponent. (6 kap. 33 § HF)

Vid betygssättning av doktorsavhandlingen ska minst en person delta som inte är verksam vid den högskola där doktoranden examineras. (6 kap. 34 § HF)

Lokala regler

Granskning inför disputation

En doktorsavhandling ska ha granskats inför disputation, exempelvis vid ett seminarium. Granskningen omfattar också en plagieringskontroll. Resultatet granskas av handledaren tillsammans med doktoranden som en del i arbetet med att färdigställa avhandlingen.⁹

Språk och sammanfattning

En doktorsavhandling kan skrivas på svenska, engelska, franska eller tyska. En avhandling som är skriven på svenska ska ha en sammanfattning på engelska och vice versa. Om avhandlingen är skriven på franska eller tyska, ska det finnas en sammanfattning både på svenska och på engelska.

Offentliggörande (spikning) och spridning av avhandling

Offentliggörandet av doktorsavhandlingen (så kallad spikning) ska ske senast tre veckor före disputationsdatum. Detta föregås av tillstyrkande från dekan att avhandlingen kan spikas. Dessa tre veckor bör infalla under terminstid.

Spikning sker genom att avhandlingen fysiskt spikas upp på universitetets anslagstavla, specifikt avsedd för detta ändamål. I samband med spikningen registreras avhandlingen även elektroniskt i universitetets publikationsdatabas.

Utöver spikningen ska doktorsavhandlingen spridas enligt följande:

- Avhandlingen skickas till de (svenska) högskolor som bedriver verksamhet inom avhandlingens ämnesområde.
- Handledarna, opponenten och betygsnämndens ledamöter delges avhandlingen.

⁹ Se not 8.

Disputation samt betygsnämndens sammansättning och arbetsformer

Betyg för en doktorsavhandling beslutas av en betygsnämnd, som utses särskilt för varje disputation. Vid betygssättningen ska hänsyn tas både till innehållet i och det offentliga försvaret av avhandlingen.

Betygsnämnden ska bestå av tre eller fem ledamöter vilka ska inneha docentkompetens eller motsvarande vetenskaplig kompetens. Minst en av ledamöterna i betygsnämnden ska ha sin verksamhet utanför LiU. En reservledamot ska utses vilken ska kunna ersätta vilken som helst av de ordinarie ledamöterna. Den som har varit handledare för doktoranden får inte ingå i betygsnämnden. Betygsnämnden ska utse ordförande inom sig. Betygsnämnden är beslutsför när alla ledamöter är närvarande. Om betygsnämndens ledamöter har olika uppfattning gäller majoritetsbeslut. Beslut om underkänt betyg måste motiveras.

Opponenten ska inneha docentkompetens eller motsvarande vetenskaplig kompetens och ska inte vara verksam vid LiU.

Efter disputationen ska betygsnämnden sammanträda för att sätta betyg på doktorsavhandlingen. Opponenten och handledarna har rätt att närvara vid sammanträdet. Däremot får inte opponenter och handledarna delta i betygsnämndens betygsbeslut.

Eventuella jävsförhållanden ska alltid beaktas vid val av opponent för disputationen och vid sammansättningen av betygsnämnd. Vid utseende av betygsnämnd ska även jämställdhetsaspekter beaktas.

Tid och plats för disputation

Disputationsakten bör äga rum under terminstid, under svensk kontorstid och i en lokal vid LiU. Ordförande, opponent, respondent samt minst en av betygsnämndens ordinarie ledamöter ska normalt delta på plats. Övriga deltagare i disputationsakten kan delta på distans via videokonferens eller motsvarande om detta bedöms som lämpligt. Vid särskilda skäl kan ordförande, opponent, respondent och samtliga betygsnämndens ledamöter delta på distans via videokonferens eller motsvarande. Särskilt skäl kan exempelvis vara omständigheter som omöjliggör nationella eller internationella resor eller unik kompetens hos opponent eller betygsnämndsledamot som önskar att delta på distans.

3.7 Protokoll för licentiatseminarium och disputationsprotokoll

Nationella regler

För varje beslut i ett ärende ska det upprättas en handling som visar:

- 1.) dagen för beslut,

- 2.) beslutets innehåll,
- 3.) vem som har fattat beslutet,
- 4.) vem som har varit föredragande, och
- 5.) vem som har varit med vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet. (21 § myndighetsförordningen [2007:515] och 31 § förvaltningslagen)

Lokala regler

Ett protokoll för licentiatseminarium ska innehålla uppgifter om examinator och i förekommande fall den eller de personer som deltagit som opponenter eller deltagare i bedömargrupp. Examinator ska underteckna beslutet. Det finns ingen föredragande för beslutet.

Ett protokoll för disputation ska innehålla uppgifter om betygsnämndens ledamöter och den som varit ordförande samt den person som deltagit som opponenter. Samtliga deltagare i betygsnämnden ska underteckna beslutet. Det finns ingen föredragande för beslutet.

3.8 Omprövning (ändring) av betygsbeslut

Nationella regler

Beslut om betyg kan inte överklagas. Detta följer av 12 kap. 2 och 4 §§ HF. En doktorand har dock möjlighet att begära omprövning (ändring) av beslutet. Det är inte tillåtet att ställa upp en tidsgräns för när en sådan begäran ska vara inkommen.

Finns en examinator att ett beslut om betyg är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning ska han eller hon ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt och om det inte innebär att betyget sänks (6 kap. 24 § HF [analogisk tillämpning för utbildning på forskarnivå] och 38 § förvaltningslagen).

En myndighet får ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om den anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning. Ett beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part får dock ändras till den enskildes nackdel bara om [...] 3. Felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. (37 § förvaltningslagen)

Lokala regler

När en doktorand begär omprövning (ändring) av ett betygsbeslut på en forskarutbildningskurs ska begäran alltid besvaras med ett beslut (bifall eller avslag). Normalt bör ett beslut om omprövning (ändring) av ett betygsbeslut fattas av samma examinator som fattat det första betygsbeslutet. Om detta inte är möjligt

får någon annan fatta beslutet. Han eller hon måste dock vara utsedd till examinator på forskarutbildningskursen.

Omprövning (ändring) av godkänd licentiatuppsats eller doktorsavhandling som är till nackdel för doktoranden ska ske med stor försiktighet och endast när det är fråga om uppenbara fall. Ändring till nackdel för en doktorand kan bli aktuellt om en doktorand har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter och sker då med stöd av 37 § förvaltningslagen. Exempel på vilseledande kan vara oredlighet och avvikelse från god forskningssed i forskning.

Normalt bör ett beslut om omprövning (ändring) av ett betygsbeslut fattas av samma examinator (licentiatuppsats) eller betygsnämnd (doktorsavhandling) som fattat det första betygsbeslutet. Om detta inte är möjligt får annan examinator eller betygsnämnd utses för att fatta beslutet. Han, hon eller de måste dock vara utsedd till examinator eller betygsnämnd.

Om en examinator eller betygsnämnd överväger att ändra ett beslut till nackdel för en doktorand bör samråd ske med någon på juristenheten. Innan beslut om omprövning (ändring) fattas ska doktoranden ges tillfälle att yttra sig.

4 Mer information

Diskrimineringslagen (2008:567)

Högskolelagen (1992:1434)

Högskoleförordningen (1993:100)

Förvaltningslagen (2017:900)

Lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning.

I *Riktlinjer för hantering av avvikelser från god forskningssed* finns information om hanteringen av ärenden om oredlighet i forskning och andra avvikelser från god forskningssed vid LiU.

I *Beslut om ersättning till student- och doktorandrepresentanter*, (dnr LiU-2021-04918) anges i bilaga 1 vilka student- och doktoranduppdrag som ger rätt arvode och i bilaga 2 vilka uppdrag som berättigar till förlängning av anställningstid/förlängning av utbildningstid och anställningstid.

I beslutet om *Hantering av nära relationer mellan medarbetare* finns information hur nära relationer mellan medarbetare och mellan doktorand och handledare ska hanteras vid LiU.

Universitetskanslersämbetet, *Granskning av individuella studieplaner för doktorander*, rapport 2015:23.

Universitetskanslersämbetet, *Rättssäker examination*, vägledning, fjärde upplagan, 2020.

Vetenskapsrådet, *God forskningssed*, rapport 2017.

All European Academies (ALLEA), *Den europeiska kodexen för forskningens integritet*, 2018.